Ortaokul Öğrencilerinin Değer Algıları ile Çevre Eğitimi Tutumları Arasındaki İlişki

Ayşenur Kuloğlu[*], Merve Özer[**], Fatma Tutuş[***]

Makale Geliş Tarihi:16/11/2024 *Makale Kabul Tarihi:10/06/2025*

DOI: 10.35675/befdergi.1586378

Öz

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin değer algıları ile çevre tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Çalışmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılı Elazığ ve Kahramanmaraş'ta öğrenim gören 475 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada değer algıları ve çevre tutumları nicel araştırmalardan tarama yöntemi ile analiz edilirken, değer algıları ve çevre tutumları arasındaki ilişki için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumları için "Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği", değerlerine yönelik algıların belirlenmesinde "Ortaokul Öğrencileri için Değerler Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuçlar ortaokul öğrencilerinin değer algılarının ve çevreye yönelik tutumların orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Ortaokul öğrencilerinin değer algılarında ve çevre tutumlarında cinsiyet ve internette geçirilen süre değişkenine göre anlamlı bir fark görülürken sınıf, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir fark görülmemiştir. Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre tutumları arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Çevre eğitimi, değer algısı, ortaokul öğrencileri, tutum*

The Relationship Between Secondary School Students' Value Perceptions and Their Attitudes Towards Environmental Education

Abstract

The aim of this study was to examine the relationship between secondary school students' value perceptions and environmental attitudes. The sample consisted of 475 secondary school students studying in Elazığ and Kahramanmaraş during the 2022-2023 academic year. In the study, a survey model was used to quantitatively analyze value perceptions and environmental attitudes, while a correlational survey model was applied to examine the relationship between

[*] Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, Elazığ, Türkiye, adonder@firat.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0217-8497

[**] Milli Eğitim Bakanlığı, Elazığ, Türkiye, mer-ve1939@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0082-9188

[***] Milli Eğitim Bakanlığı, Elazığ, Türkiye, fakluman@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4813-3561

Bu çalışma 11. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda (2023) sunulmuştur.
Kaynak Gösterme: Kuloğlu, A., Özer, M., & Tutuş, F. (2025). Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ile çevre eğitimi tutumları arasındaki ilişki. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(47), 961-982.

these two variables. The "Environmental Education Attitude Scale" was used to investigate students' attitudes toward environmental education, and the "Values Scale for Secondary School Students" was utilized to measure their value perceptions. Results indicated that secondary school students had moderate levels of value perception and environmental attitudes. A significant difference was observed in value perceptions and environmental attitudes based on gender, and time spent on the internet but no significant difference was found in relation to grade level, or parents' education levels. In addition, a low-level, positive, and significant relationship was identified between secondary school students' value perceptions and environmental attitudes.

Keywords: *Attitude, environment education, secondary school students, value perception*

Giriş

Değerler, ölçümü yapılamayan ancak davranış haline geldiğinde gözlemlenebilen soyut kavramlardır (Salih & Zafer, 2017). Bu nedenle değer bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçü, kıymet, bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi öğelerin tümü olarak açıklanmaktadır (TDK, 2021). Değer, tercihlerimizi dayandırdığımız temel nokta, tercihlerimizi değerlendirmemizi sağlayan anlayışlar; davranışlarımıza yön veren (Özdaş, 2013) ve bu davranışların ahlaki olup olmadığını belirlemeye çalışan kriterlerdir (Erdem, 2003; Hökelekli, 2010).

Değerler, özel hayatımıza, sosyal ilişkilerimize, ekonomimize kısaca hayatımızın her alanına etki etmektedir. Bu nedenle değer gibi önemli bir anlayışın küçük yaşlardan itibaren okullarda verilmesi önemli görülmüştür (Akpınar & Özdaş, 2013). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından değerler eğitimi olarak bazı sınıf seviyelerinde öğretim programlarına eklenerek verilmeye çalışılmaktadır. İlk olarak 2005 yılında Sosyal Bilgiler ve Coğrafya derslerine eklenen değerler eğitimi, 2017 yılında yenilenen öğretim programlarıyla Matematik, Hayat Bilgisi, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Görsel Sanatlar, Beden Eğitimi ve Spor, Müzik, Türkçe, Fen Bilimleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine de eklenmiştir (Aydın, 2019; TTKB, 2017).

Öğretim programlarına değerlerin eklenmesiyle bireylere bilimsel, bireysel, etik ve toplumsal değerlerin kazandırılması amaçlanmıştır. Özellikle Hayat Bilgisi dersinde verilen değerlerle çocuklara erken yaşlarda toplum ve çevre bilinci kazandırılmaya çalışılması hedeflenmiştir. Çünkü bireylerin içinde yaşadıkları çevreye karşı tutumları ve duyarlılıkları tüm toplumu yakından ilgilendirmektedir. Çevre, atmosfer, su, toprak, vahşi yaşam ve daha fazlası dahil olmak üzere insan varlığını ve gelişimini etkileyen doğal ve yapay faktörleri ifade eder (Dong & Zhang, 2023). İnsan gelişimini ve varlığını etkileyen bir ögeye bireyler tarafından özen gösterilmesi ve korunması gerekmektedir. Bu nedenle çevre bilinci ve çevreye karşı olumlu tutum geliştirmek amacıyla çevreye yönelik eğitimlere yer verilmeye başlanmıştır.

Çevre eğitimi, bireyleri çevre sorunları hakkında eğitime ve çevreye karşı tutumda bir değişikliği teşvik etme sürecidir (Festus, 2015). Del Rey ve arkadaşlarına (2021) göre çevre eğitimi, çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmek ve bireyleri çevre sorunları hakkında eğitmek için kullanılan bir araçtır. Çevre eğitimi aracığıyla toplumun her kesiminde çevreye yönelik bilincin geliştirilmesi, çevre konusunda hassas bireylerin yetiştirilmesi ve çevresel etkinliklere aktif katılımın sağlanması amaçlanmaktadır (Aydın & Çepni, 2012). Böylece bireylerin çevreye konusunda bilgi sahibi olarak, öğrendiklerini davranış haline getirip olumlu tutum geliştirmeleri beklenmektedir (Erten, 2005).

Çevre konusunda öğrencilerde olumlu tutum geliştirmek amacıyla MEB ilkokul ve ortaokullarda Fen Bilimleri dersi öğretim programlarına çevreyle ilgili konular eklemiştir (MEB, 2018). Çevre eğitimi dersini ortaokul 7. ve 8. sınıfta seçmeli ders olarak belirlemiş (MEB, 2015), geri dönüştürülen maddelerin çöpten ayrıştırılması amacıyla okullara atık pil ve kağıt kutuları getirmiştir (Soğukpınar & Karışan, 2019).

Dünyada artan nüfusa bağlı olarak yaşanan çevresel sorunlar tüm insanlık için bir tehdit oluşturmaktadır. Hava kirliliği, su kirliliği, iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı ve atık yönetimi gibi çevresel sorunlar, doğal ekosistemleri, insan sağlığını ve ekonomik gelişmeleri olumsuz etkilemektedir (Schroeder, 2020). Bu sorunları ortadan kaldırmak ya da en aza indirmek amacıyla insanların bilinçlendirilmesi ve çevreye karşı duyarlılaştırılması oldukça önemlidir. Tüm bu etkenler göz önünde bulundurularak çevre eğitimi, bireylerin çevre ile ilgili değerleri ve tutumları konusunda bir dönüşüm sağlama amacıyla kullanılan bir eğitim aracı olarak öne çıkmaktadır (Hungerford & Volk, 1990).

Öğrencilerin özellikle ortaokul dönemleri, çevresel değerlere yönelik tutumlarını şekillendirmeye başladıkları bir dönem olarak görülmektedir. Çünkü bu dönemde bireyler çevresel problemlerle daha fazla karşılaşır ve farklı tutumlar geliştirmeye başlar. Bu süreçte çevre eğitimi, öğrencilerin çevresel sorumluluk duygusu geliştirerek, daha duyarlı olmalarına katkı sağlar (Palmer, 1998). Böylece bireylerin aldıkları çevre eğitimi hem bilgi aktarımında hem de çevreye yönelik değer algılarının gelişmesine katkıda bulunabilir.

Günümüzde çevre sorunlarının giderek daha belirgin hale gelmesi, bireylerin çevreye karşı duyarlılıklarını geliştirecek eğitim yaklaşımlarını önemli kılmaktadır. Bu bağlamda, değerler eğitimi ve çevre eğitimi, öğrencilerin çevresel bilincini arttırmak ve çevreye yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlamak adına kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle ortaokul döneminde, öğrencilerin çevreye yönelik değer algıları ve çevre eğitimi tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek, eğitim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve çevre eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkilerini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik değer algıları ile çevre eğitimi tutumları arasındaki ilişkiyi irdelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerinin değer algılarına ve çevre eğitimi tutumlarına ilişkin görüşleri ne düzeydedir?

2. Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre eğitimi tutumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark göstermekte midir?

3. Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre eğitimi tutumları sınıf değişkenine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4. Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre eğitimi tutumları anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı fark göstermekte midir?

5. Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre eğitimi tutumları baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı fark göstermekte midir?

6. Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre eğitimi tutumları internette geçirilen süre değişkenine göre anlamlı fark göstermekte midir?

7. Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ile çevre eğitimi tutumları arasında herhangi bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Nicel araştırmanın yapıldığı bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre tutumları tarama modeli ile analiz edilmiştir. Betimsel araştırmalar bir olguyu, durumu açıklamak, analiz etmek ve değerlendirmek için yapılır (Çepni, 2007). Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ile çevre tutumları arasındaki ilişki ilişkisel tarama modeli ile analiz edilmiştir. İlişkisel tarama modeli araştırmalarda bir durumu analiz etmek ve buna neden olan değişkenlerin ilişkisinin incelenmesidir (Kaya vd, 2012).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Elazığ ve Kahramanmaraş illerinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma evreninin geneline ulaşmanın zor olması nedeniyle, araştırmanın örneklemini Elazığ ve Kahramanmaraş'ta öğrenim gören 475 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem gurubunun Elazığ ve Kahramanmaraş illerinde öğrencilere ulaşmak, bu illerdeki ortaokullarla yapılacak görüşmelerin ve veri toplamanın daha kolay ve pratik olması nedeniyle tercih edilmiştir. Katılımcılar uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Uygun örnekleme yöntemi, zaman, erişilebilirlik açısından avantajlı ekonomik açıdan tasarruflu örneklem grubunun seçilmesidir (Kılıç, 2012). Örneklem grubuna ilişkin cinsiyet, sınıf, anne ve baba eğitim durumu, internette geçirilen süre değişkinlerin demografik bilgileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.
Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

		Sayı (N)	Yüzde (%)
Şehir	Elazığ	234	49,3
	Kahramanmaraş	241	50,7
Cinsiyet	Kız	259	54,5
	Erkek	216	44,8
Sınıf	5.sınıf	100	21,1
	6.sınıf	100	21,1
	7.sınıf	132	28,0
	8.sınıf	143	30,1
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	138	29,1
	Ortaokul	141	29,7
	Lise	121	25,5
	Üniversite	75	15,8
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	52	10,9
	Ortaokul	102	21,5
	Lise	180	37,9
	Üniversite	141	29,7
İnternette Geçirilen Süre	1 saat	240	50,5
	2 saat	138	29,3
	3 saat	60	12,4
	4 saat ve üzeri	37	7,8
Toplam		475	100

Veri Toplama Araçları

1) Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, sınıf, anne ve baba eğitim durumu, internette geçirilen süre değişkenlerinin yer aldığı bir kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından katılımcılara uygulanmıştır.

2) Ortaokul Öğrencileri İçin Değerler Ölçeği

Ortaokul öğrencilerinin değerlerine yönelik algıların belirlenmesinde Çetin ve Coşkun (2017) tarafından geliştirilen "Ortaokul Öğrencileri İçin Değerler Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 14'ü ters madde olmakla birlikte 30 maddeden oluşmaktadır. "Hiçbir zaman (yapmam)", "Bazen", "Çoğu zaman" ve "Her zaman (yaparım)" olmak üzere 4'lü likert tipinde bir ölçektir. Duyarlılık, güvenirlik ve sorumluluk olmak üzere 3 alt boyuttan meydana gelmektedir. Araştırmada ölçeğin uygulanabilmesi için iç tutarlılık katsayısı .85 olarak hesaplanmış ve ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

3) Ortaokul Öğrencilerinin Çevre Eğitimine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi

Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumları için Artun ve Özsevgeç (2015) tarafından geliştirilen "Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 12'si ters madde olmakla birlikte toplam da 27 maddeden oluşmaktadır. "Kesinlikle katılmıyorum", "Katılmıyorum", Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Kesinlikle katılıyorum" olmak üzere 5'li likert tipindedir. Ölçeğin güvenirliği için yapılan analiz de Cronbach Alpha değeri .91 olarak hesaplanmıştır (Artun & Özsevgeç, 2015). Araştırmada ölçeğin uygulanabilmesi için iç tutarlılık katsayısı .90 hesaplanmış ve ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

Tablo 2.
Değerler Ölçeği ve Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği'ne Dair Cronbach Alpha Güvenirlik Analizi

	Madde sayısı	Cronbach Alfa Değerleri Katsayısı (α)
Değerler Ölçeği	30	,853
Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği	27	,900

Verilerin Analizi

Ölçeklerden elde edilen veriler "IBM SPSS Statistic 22.0" paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin normal dağılım olup olmadığına ilişkin analiz analizler yapılmıştır. Değerler Ölçeği'nin çarpıklık (-,614) ve basıklık (,281) değerleri incelenmiş ve normal dağılım gösterdikleri görülmüştür. Çevre Eğitimi Tutumu Ölçeği'nin çarpıklık (-1,037) ve basıklık (1,213) değerleri incelenmiştir ve normal dağılım gösterdikleri görülmüştür. Verilerin normal dağılım kabul edilmesi için çarpıklık ve basıklık +1,5 ve -1,5 arasında olmalıdır (Tabachnik & Fidell, 2013).

Ortaokul öğrencilerinin her bir maddeye verdiği yanıtların aritmetik ortalaması, standart sapması, frekansı hesaplanmıştır. Ölçeklerin ortaya koyduğu sayısal veriler parametrik olduğundan ikili karşılaştırmalar için t-testi, ikiden fazla değişken arasındaki karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans (ANOVA-ONEWAY) analizi uygulanmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre eğitimi tutumları arasındaki ilişki için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) analizi uygulanmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) analizi 2 sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkinin düzeyinin belirlenmesinde kullanılır. Korelasyon katsayısı -1 ve +1 arasında değerler alır. -1 negatif doğrusal ilişki, +1 pozitif doğrusal ilişki ve 0 olduğunda 2 değişken arasında ilişki yoktur (Köklü, Büyüköztürk, Çokluk, 2018).

Bulgular ve Yorum

Ortaokul Öğrencilerinin Değerler Ölçeği'ne ve Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği'ne İlişkin Madde Bulguları

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarına ve çevre eğitimi tutumlarına ilişkin görüşleri için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri tabloyla gösterilmiştir.

Tablo 3.
Ortaokul Öğrencilerinin Değerler Ölçeği'ne ve Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği'ne İlişkin Madde Bulguları

	N	$\overline{X}$	**SS**
Değerler Ölçeği	475	3,70	,40
Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği	475	3,76	.68

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarının ($\overline{X}$=3,70) ve çevre eğitimine yönelik tutumlarının ($\overline{X}$=3,76) orta düzey olduğu görülmüştür.

Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarının ve çevre eğitimi tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin t-testi analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.
Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları Analiz Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\overline{X}$	ss	sd	t	p.
Değerler Ölçeği	Kız	259	3,80	,36	473	5,522	.00*
	Erkek	216	3,59	,42			
Duyarlılık	Kız	259	3,25	,48	473	5,463	,00*
	Erkek	216	2,99	,54			
Güvenirlik	Kız	259	4,53	,43	473	3,628	,00*
	Erkek	216	4,37	,52			
Sorumluluk	Kız	259	3,71	,55	473	2,582	,01*
	Erkek	216	3,57	,60			
Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği	Kız	259	3,85	,68	473	3,204	.00*
	Erkek	216	3,65	,68			

*p<.05

Tablo 4'te gösterildiği üzere ortaokul öğrencilerinin değer algılarında (t(473)=5,222; p=,00<.05) ve çevre eğitim tutumlarında (t(473)=3,204; p=,00<.05) cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmüştür. Değer algılarının ve çevre eğitim tutumlarının kız öğrenciler lehine olduğu görülmüştür.

Ortaokul Öğrencilerinin Sınıf Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarının ve çevre eğitimi tutumlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.
Ortaokul Öğrencilerinin Sınıf Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları Analiz Sonuçları

	Sınıf	N	X̄	ss		Anova testi					
						Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark (LSD)
Değerler Ölçeği	5.sınıf (1)	100	3,73	,43	G.arası	1,541	3	,514	3,135	,025*	
	6.sınıf (2)	100	3,71	,42	G.içi	77,175	471	,164			
	7.sınıf (3)	133	3,76	,38	Toplam	78,717	474				1>4
	8.sınıf (4)	142	3,62	,39							3>4
	Toplam	475	3,70	,40							
Duyarlılık	5.sınıf (1)	100	3,23	,54	G.arası	2,665	3	,888	3,234	,022*	
	6.sınıf (2)	100	3,14	,54	G.içi	129,359	471	,275			
	7.sınıf (3)	133	3,16	,49	Toplam	132,024	474				1>4
	8.sınıf (4)	142	3,03	,52							3>4
	Toplam	475	3,13	,52							
Güvenirlik	5.sınıf (1)	100	4,42	,51	G.arası	1,206	3	,402	1,730	,160	
	6.sınıf (2)	100	4,46	,53	G.içi	109,425	471	,232			
	7.sınıf (3)	133	4,54	,44	Toplam	110,631	474				
	8.sınıf (4)	142	4,41	,44							
	Toplam	475	4,46	,48							
Sorumluluk	5.sınıf (1)	100	3,63	,60	G.arası	3,332	3	1,111	3,406	,018*	
	6.sınıf (2)	100	3,69	,51	G.içi	153,594	471	,326			2>4
	7.sınıf (3)	133	3,75	,55	Toplam	156,926	474				3>4
	8.sınıf (4)	142	3,54	,59							
	Toplam	475	3,65	,57							
Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği	5.sınıf (1)	100	3,72	,63	G.arası	,629	3	,210	,439	.725	
	6.sınıf (2)	100	3,74	,69	G.içi	224,505	471	.478			
	7.sınıf (3)	133	3,74	,66	Toplam	225,135	474				
	8.sınıf(4)	142	3,82	,74							
	Toplam	475	3,76	,68							

*p<.05

Tablo 5'de gösterildiği üzere değer algıları sınıf değişkenine göre anlamlı bir fark göstermektedir (F(3,471)=3,135;p=,02<,05). Bu farklılıklara göre 5.sınıf öğrencilerinin ve 7.sınıf öğrencilerinin değer algılarının 8.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitim tutumları sınıf değişkenine göre anlamlı bir fark göstermemektedir (F(3,471)=,439; p=,72>.05).

Ortaokul Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarının ve çevre eğitimi tutumlarının anne eğitim durumları değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.
Ortaokul Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları Analiz Sonuçları

	Anne Eğitim Durumu	N	X̄	ss		Anova testi					
						Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark (LSD)
Değerler Ölçeği	İlkokul (1)	138	3,70	,40	G.arası	,119	3	,040	,238	,87	
	Ortaokul (2)	141	3,70	,42	G.içi	78,597	471	,167			
	Lise (3)	121	3,72	,39	Toplam	78,717	474				
	Üniversite (4)	75	3,68	,39							
	Toplam	475	3,70	,40							
Duyarlılık	İlkokul (1)	138	3,11	,49	G.arası	,162	3	,054	,193	,90	
	Ortaokul (2)	141	3,13	,56	G.içi	131,862	471	,280			
	Lise (3)	121	3,16	,51	Toplam	132,024	474				
	Üniversite (4)	75	3,10	,53							
	Toplam	475	3,13	,52							
Güvenirlik	İlkokul (1)	138	4,46	,54	G.arası	,083	3	,028	,117	,95	
	Ortaokul (2)	141	4,47	,44	G.içi	110,548	471	,235			
	Lise (3)	121	4,46	,46	Toplam	110,631	474				
	Üniversite (4)	75	4,43	,46							
	Toplam	475	4,46	,48							
Sorumluluk	İlkokul (1)	138	3,66	,57	G.arası	,494	3	,165	,496	,68	
	Ortaokul (2)	141	3,61	,57	G.içi	156,432	471	,332			
	Lise (3)	121	3,69	,59	Toplam	156,926	474				
	Üniversite (4)	75	3,61	,55							
	Toplam	475	3,65	,57							
Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği	İlkokul (1)	138	3,78	,66	G.arası	5,103	3	1,701	3,633	.01*	
	Ortaokul (2)	141	3,61	,73	G.içi	220,033	471	.468			1>2
	Lise (3)	121	3,82	,60	Toplam	225,135	474				3>2
	Üniversite (4)	75	3,91	,74							4>2
	Toplam	475	3,76	,68							

*p<.05

Tablo 6'da gösterildiği üzere değer algılarının ise anne eğitim durumları değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür (F(3,471)=,238; p=,87<,05). Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitim tutumlarının ise anne eğitim durumları değişkenine göre anlamlı bir fark göstermektedir (F(3,471)=3,633; p=,01<.05). Anneleri ilkokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin çevre eğitim tutumları anneleri ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ortaokul Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarının ve çevre eğitimi tutumlarının anne eğitim durumları değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7.
Ortaokul Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları Analiz Sonuçları

	Baba Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	ss		Anova testi					
						Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark (LSD)
Değerler Ölçeği	İlkokul (1)	52	3,61	,41	G.arası	2,141	3	,714	4,390	,00*	
	Ortaokul (2)	102	3,60	,46	G.içi	76,576	471	,163			
	Lise (3)	180	3,76	,38	Toplam	78,717	474				3>1
	Üniversite (4)	141	3,74	,37							3>2
	Toplam	475	3,70	,40							4>2
Duyarlılık	İlkokul (1)	52	3,01	,54	G.arası	2,665	3	,888	3,235	,02*	
	Ortaokul (2)	102	3,03	,57	G.içi	129,358	471	,275			
	Lise (3)	180	3,19	,50	Toplam	132,024	474				3>1
	Üniversite (4)	141	3,17	,49							3>2
	Toplam	475	3,13	,52							4>2
Güvenirlik	İlkokul (1)	52	4,39	,56	G.arası	2,052	3	,684	2,967	,03*	
	Ortaokul (2)	102	4,35	,56	G.içi	102,579	471	,231			3>2
	Lise (3)	180	4,50	,45	Toplam	110,631	474				4>2
	Üniversite (4)	141	4,50	,40							
	Toplam	475	4,46	,48							
Sorumluluk	İlkokul (1)	52	3,61	,60	G.arası	1,432	3	,477	1,446	,22	
	Ortaokul (2)	102	3,56	,64	G.içi	155,494	471	,330			
	Lise (3)	180	3,70	,51	Toplam	156,926	474				
	Üniversite (4)	141	3,66	,58							
	Toplam	475	3,65	,57							

Çevre Eğitimi Tutum Ölçeği	İlkokul (1)	52	3,57	,75	G.arası	3,814	3	1,271	2,700	.04*	3>1 4>1
	Ortaokul (2)	102	3,68	,56	G.içi	221,321	471	.471			
	Lise (3)	180	3,79	,70	Toplam	225,135	474				
	Üniversite (4)	141	3,85	,71							
	Toplam	475	3,76	,68							

*p<.05

Tablo 7'de gösterildiği üzere ortaokul öğrencilerinin değer algıları (F(3,471)=4,390; p=,00<.05) ve çevre eğitim tutumları (F(3,471)=2,700;p=04<.05) baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Babaları lise mezunu olan öğrencilerin değer algılarının babaları ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin değer algılarının babaları ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Babaları lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin çevre eğitimi tutumlarının babaları ilkokul mezunu olan öğrencilere daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ortaokul Öğrencilerinin İnternette Geçirilen Süre Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarının ve çevre eğitimi tutumlarının internette geçirilen süre değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8.
Ortaokul Öğrencilerinin İnternette Geçirilen Süre Değişkenine Göre Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları Analiz Sonuçları

	İnternette Geçirilen Süre	N	X̄	ss		Anova testi					
						Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark (LSD)
Değerler Ölçeği	1 saat (1)	240	3,78	,40	G.arası	5,217	3	1,739	11,144	,00*	1>2 1>3 1>4 2>3 2>4
	2 saat (2)	138	3,70	,39	G.içi	73,500	471	,156			
	3 saat (3)	60	3,54	,35	Toplam	78,717	474				
	4 saat ve üzeri (4)	37	3,46	,39							
	Toplam	475	3,70	,40							
Duyarlılık	1 saat (1)	240	3,22	,53	G.arası	5,150	3	1,717	6,372	,00*	1>2 1>3 1>4
	2 saat (2)	138	3,08	,49	G.içi	126,874	471	,269			
	3 saat (3)	60	3,00	,45	Toplam	132,024	474				
	4 saat ve üzeri (4)	37	2,91	,57							
	Toplam	475	3,13	,52							
Güvenirlik	1 saat (1)	240	4,51	,47	G.arası	3,611	3	1,204	5,297	,00*	1>3 1>4
	2 saat (2)	138	4,48	,49	G.içi	107,020	471	,227			
	3 saat (3)	60	4,31	,41	Toplam	110,631	474				

	4 saat ve üzeri (4)	37	4,26	,48						2>3
	Toplam	475	4,46	,48						2>4
Sorumluluk	1 saat (1)	240	3,74	,55	G.arası	13,222	3	4,407	14,445	,00*
	2 saat (2)	138	3,71	,47	G.içi	143,704	471	,305		1>3
	3 saat (3)	60	3,37	,63	Toplam	156,926	474			1>4
	4 saat ve üzeri (4)	37	3,25	,63						2>3
	Toplam	475	3,65	,57						2>4
Çevre Tutum Ölçeği Eğitimi	1 saat (1)	240	3,80	,67	G.arası	3,058	3	1,019	2,157	,09
	2 saat (2)	138	3,71	,73	G.içi	222,078	471	.473		
	3 saat (3)	60	3,85	,56	Toplam	225,135	474			
	4 saat ve üzeri (4)	37	3,53	,77						
	Toplam	475	3,76	,68						

*p<.05

Tablo 8'de gösterildiği üzere değer algılarında internette geçirilen süre değişkenine göre anlamlı bir fark görülmüştür (F(3,471)=11,144;p=,00<,05). İnternette 1 saat geçiren öğrencilerin 2, 3 ve 4 saat üzerinde vakit geçiren öğrencilere göre değer algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. İnternette 2 saat geçiren öğrencilerin 3 ve 4 saat üzeri internette vakit geçiren öğrencilere göre değer algılarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimi tutumları internette geçirdikleri süreye göre anlamlı bir fark göstermemektedir (F(3,471)=2,157; p=,09>,05).

Ortaokul Öğrencilerinin Değer Algıları ile Çevre Eğitimi Tutumları Arasındaki İlişki

Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre eğitim tutumları arasındaki ilişki için korelasyon analizi yapılmıştır. Bu analize dair sonuçlar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9.
Ortaokul Öğrencilerinin Değer Algıları ve Çevre Eğitimi Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analiz Sonuçları

	Çevre Tutum Ölçeği	Değerler Ölçeği	Duyarlılık	Güvenirlik	Sorumluluk
Çevre Tutum Ölçeği	1				
Değerler Ölçeği	,322**	1			
Duyarlılık	,264**	,861**	1		
Güvenirlik	,265**	,745**	,361**	1	
Sorumluluk	,200**	,662**	,424**	,392**	1

**p<0,01

Ortaokul öğrencilerinin değer algıları ve çevre eğitim tutumları arasında ilişkiler olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı olduğu

görülmüştür (r=,322; p<0,01). Değerler Ölçeği'nin alt boyutları ile Çevre Tutum Ölçeği arasında düşük düzeyde anlamlı ve pozitif ilişkinin olduğu görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Günümüzde eğitimde değer ve çevre eğitimi konularının ön plana çıkmış ve bu kapsamda bilinçli bireylerin yetiştirilebilmesi adına birçok adım atılmıştır. Ayrı programlarda ele alınan bu iki konunun farklı noktalarda kesiştiği görülmektedir. Çevreye zarar vermekten kaçınma, var olan düzenin korunmasına dikkat etmek gibi birçok konuda ahlaki değerler ile çevre tutumu arasındaki bağlantı görülebilmektedir. Bu bağlantının görülmesi üzerine ortaokul öğrencilerinin değer algıları, çevreye yönelik tutumları ve bu iki kavram arasındaki ilişkiyi araştırılmıştır. Bu süreçte veriler toplanmış ve analiz edilerek belli sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin değer algıları düzeyine bakıldığında orta düzey olduğu görülmüştür. Bu durumun nedeni olarak müdahale dışında kalan okul dışı öğrenmelerin varlığı, aile içi öğrenmeler, akran iletişimleri gösterilebilir. Okul içerisindeki değer eğitimleri bu ortalamayı etkileyebilmektedir. Eser (2012) ortaokul öğrencilerinin değer düzeyleri üzerine yaptığı çalışmada öğrencilerin değer düzeylerinin orta seviyede olduğunu ifade etmiştir.

Çalışmada ortaokul öğrencilerinin değer algılarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Öğrencilerin değer algılarının kız öğrenciler lehine olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Bu durumun nedeni olarak kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha uysal, yardımsever, empatik bakış açısına sahip olabilmeleri (Şengün, 2007) gösterilebilir. Polat ve Çalışkan (2013) ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerini incelediği çalışmada kızlar lehine farka rastlamış ve bu durumu kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre başarı, iyiliksever, evrenselliğe önem verme, öz yönelim ve uyma değerlerini daha çok önemsemeleri ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca, ülkemizde kız çocuklarının erkeklere göre daha koruyucu bir şekilde yetişmesi ile ilişkili olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlara ek olarak toplumsal cinsiyet rollerinin kızları çevreye karşı daha duyarlı yetiştirirken erkekleri daha bağımsız, özgür ve rekabetçi olarak yetiştirmesi neden olarak gösterilebilir. Bu farklılık da kız çocukların çevreye olan duyarlılık konusunda erkeklerden daha hassas olmalarında etkili olabilir. Farklı olarak Gümüş (2015) ile Şimşek ve Kara (2021) ortaokul öğrencilerinin ahlaki değerlere uyma ve ahlak gelişim düzeylerine ilişkin yapmış oldukları çalışmalarda cinsiyete göre farklılığa ulaşmamıştır. Buna neden olarak hem erkek hem de kızların ailede ve okullarda aldıkları eğitimlerin benzer ve eşit olması, okullarda verilen değer eğitiminin sadece kızlara ya da erkeklere yönelik olmaması, kadın ve erkek eşitliğinin toplumda önemli ölçüde yer bulması gösterilebilir.

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediği araştırılmıştır. Öğrencilerin değer algıları sınıf değişkenine göre

anlamlı bir fark gösterirken, bu farklılıklara göre 5. sınıf öğrencilerinin ve 7.sınıf öğrencilerinin değer algılarının 8.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Değer algılarının sınıf değişkenine göre anlamlı fark gösterdiğiyle uyuşan çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmalarda beklenenin aksine 8. sınıf öğrencilerinin değer algılarının düşük çıkması ergenlik dönemiyle bağdaştırılabilir (Polat & Çalışkan, 2013). Ergenlik döneminin etkisiyle beraber öğrencilerin bu dönemde LGS (Liselere Geçiş Sınavı) sınav süreciyle yoğun bir şekilde meşgul olmaları dolayısıyla ders dışı konularla ve değer algılarıyla ilgilenmemeleri, yaşadıkları yoğun duygu ve stresin çevre ve değerler gibi onlar için düşük farkındalık olan konularla ilgilenmemelerine neden olabilir. Bu durum 8. sınıf öğrencilerin değerlere bakışında bu sonuçların ortaya çıkmasında etkili olabilir.

Ortaokul öğrencilerinin değer algılarının anne eğitim durumları değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. Bu durum çocukların değer algılarının sadece anneyle ilişkilendirilmeyeceğini göstermektedir. Anne ve babanın birlikte yürüttüğü eğitim süreçleri, ekonomik durumlar ve kültürel faktörlerin de bu eğitimi dengeleyebileceği düşünülebilir. Ural ve Sağlam (2011), tarafından yapılan çalışmada annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin değer tutumları, annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilere göre anlamlı bir şekilde yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum annelerin çocuklarının eğitimiyle daha fazla ilgilenmesi ve eğitimli annelerin çocuklarına daha iyi rehberlik yapabilmesi ve daha geniş bir kültür ve bilgi birikimini çocuklarına aktarabilmesiyle ilişkilendirilebilir.

Ortaokul öğrencilerinin değer algıları baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Babaları lise mezunu olan öğrencilerin değer algılarının babaları ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu, babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin değer algılarının babaları ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Polat ve Çalışkan (2013) çalışmalarında değerlere yönelik algı ile babaların eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılığa ulaşmıştır. Babaları daha yüksek eğitim seviyelerine sahip olan öğrencilerin, aile içindeki eğitim ve kültürel zenginlikten daha fazla faydalandığı ve bunun da değer algılarını güçlendirdiği düşünülebilir. Ayrıca, eğitimli babaların çocuklarına daha fazla rehberlik ve destek sunma olasılıkları, öğrencilerin değer algılarının gelişmesine olumlu katkı sağlamış olabilir.

Çalışmanın bir diğer sonucunda ise ortaokul öğrencilerinin değer algılarında internette geçirilen süre değişkenine göre anlamlı bir fark görülmüştür. İnternette 1 saat geçiren öğrencilerin 2, 3 ve 4 saat üzerinde vakit geçiren öğrencilere göre değer algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. İnternette 2 saat geçiren öğrencilerin 3 ve 4 saat üzeri internette vakit geçiren öğrencilere göre değer algılarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre sosyalleşmenin, sanal ortamlardan uzaklaşıp insanlarla vakit geçirmenin değer algısını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimi tutumlarının orta düzeyde olduğu görülmüştür. Sadık ve Çakan (2010) biyoloji bölümü öğrencilerine yönelik yapmış

oldukları çalışmada öğrencilerin çevre tutumlarının orta düzeyde olduğunu; Sönmez ve Yerlikaya (2017) ortaokul öğrencilerinin çevresel tutumlarına ilişkin yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin tutumlarının yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Ağtaş ve arkadaşları (2019) ile Çelikbaş (2016), yapmış oldukları çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevre tutumlarının iyi düzeyde olduğunu belirtmişlerdir.

Ortaokul öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre çevre eğitim tutumlarının anlamlı bir fark gösterdiği görülmüştür. Bu farklılığın kız öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Değirmenci (2012); Gök ve Afyon (2015), Nalçacı ve Beldağ (2012), Sönmez ve Yerlikaya (2017) çalışmalarında çevreye yönelik tutumlar ile cinsiyet değişkeni arasında kızlar lehine bir farklılığa rastlamıştır. Bu farklılık toplumun kızlara yüklediği duyarlı olma hassasiyetiyle ilişkilendirilebilir. Ayrıca kız öğrencilerin çevreye ve çevresel sorunlara karşı daha hassas davranmaları bu tutumun ortaya çıkmasında etkili olmuş olabilir. Bunun yanı sıra Aydın ve Çepni (2012) ise yaptıkları çalışmada çevreye yönelik tutumlarında erkekler lehine bir sonuca ulaşmışlardır. Erkek öğrenciler genellikle toplumsal olarak daha aktif ve pratik yaklaşımlar benimsemeye teşvik edilir, bu da çevre sorunlarını çözmeye yönelik daha somut ve doğrudan tutumlar geliştirmelerine neden olabilir. Dış dünyayı aktif bir biçimde kullanmak da erkekler ile çevre arasında olumlu tutumun daha fazla gelişmesinde etkili olabilir. Soğukpınar ve Karışan (2019); Yıldırım ve Akpınar (2016) çalışmalarında doğal çevreye duyarlılık değerinin cinsiyete göre etkilenmediğini ifade etmişlerdir. Farklılığın görülmemesine neden olarak ailelerin artık çok fazla çocuk sahibi olmaması ve her çocuğuna eşit fırsatlar sunması, eğitimde sunulan fırsat eşitliği ve bilgiye ulaşmanın artık hem erkek hem de kız öğrenciler açısından kolay olması gösterilebilir.

Ortaokulda öğrencilerinin sınıf değişkenine göre çevre eğitim tutumlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Sınıf değişkeni ile çevre tutumu arasında fark bulunmayan farklı çalışmalara literatürde rastlanmıştır (Gök ve Afyon, 2015; Sağır, Aslan ve Cansaran, 2008). Çevre eğitimi genellikle müfredat çerçevesinde tüm öğrencilere benzer şekilde sunulduğundan, sınıf seviyesinin bu tutumları şekillendirmede belirleyici bir rol oynamamış olabilir. Ayrıca öğrencilerin çevreye yönelik tutumları, aile desteği, okul içi etkinlikler ve kişisel ilgiler gibi faktörlere bağlı olarak gelişmesi ve erken yaşlardan itibaren kazandırılmaya çalışılması bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olabilir. Bu çalışmanın aksine yapılan diğer çalışmalarda çevreye yönelik tutumun sınıf seviyesine göre farklılık gösterdiği ve üst seviye sınıflar ile alt seviye sınıflar arasında alt seviye olanlar lehine olduğu bulgusu bulunarak çalışma sonucundan farklı olan çalışmalara rastlanmıştır (Atasoy ve Ertürk, 2008; Teyfur, 2008).

Ortaokul öğrencilerinin anne eğitim durumunun çevre eğitimi tutumlarında anlamlı bir fark oluşturduğu analizler sonucunda görülmüştür. Anneleri ilkokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin çevre eğitim tutumları anneleri ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan bazı

çalışmalarda çevre eğitim tutumlarının anne eğitim durumları değişkenine göre anlamlı bir fark gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Sadık & Çakan, 2010; Soğukpınar & Karışan, 2019). Gün geçtikçe sorunların arttığı dünyadaki olumsuzlukları gidermek amacıyla insanlar farklı sorumluluklar üstlenmeye çalışmaktadır. Eğitimin ailede başladığı düşünülürse çocuğun yetiştirilmesinde annenin etkisinin büyük olduğu söylenebilir. Eğitim düzeyi yükseldikçe annelerin sosyal hayatta yer edinmeleri ve bazı projelerde yer almaları bu konularda çocuklarını da doğru yetiştirmelerinde etkili olabilir. Bazı çalışmalarda anne eğitim düzeyi ile çevreye yönelik tutum arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilerek çalışma sonucundan farklı sonuçlar bulunmuştur (Araz, 2018; Arık & Yılmaz, 2017; Aydın & Kaya, 2011; Özcan, 2016; Şenyurt, Temel & Özkahraman, 2011).

Ortaokul öğrencilerinin baba eğitim durumu değişkenine göre çevre eğitimi tutumlarında anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür. Babaları lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin çevre eğitimi tutumlarının babaları ilkokul mezunu olan öğrencilere daha yüksek olduğu görülmektedir (Özmen vd., 2005; Şama, 2003). Eğitimli babaların çocuklarını birçok alanda iyi eğittiği gibi çevre eğitimi konusunda da olumlu etkileyebileceği düşünülebilir. Eğitim düzeyi yüksek olmanın insana geniş bir perspektiften bakma fırsatı sunmanın avantajlı olduğu düşünüldüğünde sonucun bu şekilde çıkmasının doğru olduğu düşünülebilir. Çalışmadan farklı olarak bazı çalışmalar çevreye yönelik tutumun babanın eğitim durumuna göre bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur (Araz, 2018; Erol, 2005; Gökçe vd., 2007; Öcal, 2013). Ortaokul öğrencilerinin baba eğitim durumu değişkenine göre çevre eğitim tutumlarında anlamlı bir farklılık görülmemesi, çevre eğitiminin baskın olarak genellikle okulda verilen bir konu olması ve okul ve öğretmenle doğrudan ilişkili olması babanın eğitim düzeyinin sınırlı etkisini açıklayabilir. Ayrıca çevreye karşı tutumların bireysel ilgi, öğretim yöntemleri ve okul içindeki etkinlikler gibi faktörlerle de şekillenmesi bu sonuca ulaşılmasında etkili olabilir.

Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimi tutumları internette geçirdikleri süreye göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Bu durumun nedeni olarak öğrencilerin internette ilgilendikleri sayfaların, yer aldıkları platformların içeriklerinin çevreye ilişkin konulardan bağımsız olabilme ihtimali olabilir. Çünkü uzun süre internette vakit geçiren bireyler çevre ile ilgili konularda etkileşimlerde yer alma durumunda tutumlarında değişkenlik gösterebilirdi.

Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitim tutumları ve değerler arasında ilişkiler olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı olduğu görülmüştür. Aradaki bu ilişkinin düşük düzeyde olması okullarda ve aileler tarafından verilen değerlerin eksik olduğunu gösterebilir. Alt boyutlar incelendiğinde duyarlılık ve güvenirlik değerleri ile çevre eğitimi tutumu arasındaki ilişki de yakın değerler söz konusu iken sorumluluk değeri bu değerlerin altında kalmıştır.

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin değer algıları ile çevre tutumları aralarındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara dayanarak,

öğrencilere çevre bilincini artırmak için daha kapsamlı ve etkili çevre eğitimi programları geliştirilmesi önerilebilir. Bu programlar, öğrencilerin değer algıları ile çevre tutumlarını birbirine entegre edecek şekilde tasarlanmalı ve uygulamalı etkinliklerle pekiştirilmelidir. Özellikle ortaokul öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak programda somut öğelere, görsellere ve uygulama alanlarına fazla yer verilebilir. Çalışma, cinsiyet ve sınıf gibi demografik faktörlerin çevre ve değer eğitimi tutumları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle, hazırlanan çevre eğitimi programları farklı cinsiyet ve yaş gruplarına özel olarak tasarlanarak daha etkili sonuçlar elde edilebilir. Ebeveyn eğitiminin çocuklara değer ve çevre bilinci kazandırmada etkili olduğu düşünüldüğünde ailelerin çevre eğitimi süreçlerine dahil edilmesi önerilebilir. Bu sürecin etkili sonuçlanması için de ailelere yönelik eğitimler veya bilinçlendirme kampanyaları düzenlenebilir, okul ve aile işbirliği çerçevesinde ailelere yönelik eğitimler verilebilir. Öğrencilerin internetle ve sosyal medyayla iç içe olması göz önünde bulundurulmalı ve bu durumdan faydalanılarak değer ve çevre bilinci kazandırmak amacıyla sunumlar, etkinlikler ya da materyaller hazırlanmalı ve öğrencilerin bu sürece aktif katılımı sağlanmalıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (Karar No: 21 ve 14.06.2023 tarihli) etik kurul onayı alınmıştır. Kurul adı, karar tarihi, belge sayı numarası

Yazarların Katkı Oranı

1. yazar çalışmaya %40, 2. yazar %30 ve 3. yazar %30 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum ya da kişi ile çıkar çatışmasında bulunmamıştır.

Kaynakça

Ağtaş, B., Bektaş, O., & Güneri, E. (2019). Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutum düzeylerinin belirlenmesi. *Online Fen Eğitimi Dergisi*, *4*(1), 66-85.

Akpınar, B., & Özdaş, F. (2013). İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23* (2), 105-113.

Araz, T. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları üzerine bir araştırma: Nevşehir örneği* (Yayın No. 523909) [Yüksek lisans tezi, Nevşehir

Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Arık, S., & Yılmaz, M. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ve çevre kirliliğine yönelik metaforik algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 25*(3), 1147-1164.

Artun, H., & Özsevgeç, T. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(1), 27-48.

Atasoy, E., & Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(1), 105-122.

Aydın, F., & Çepni, O. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi (Karabük ili örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*, 189-207.

Aydın, H. (2019). *Coğrafya ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi ve coğrafya öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri* (Yayın No. 601352) [Yüksek lisans tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Aydın, F., & Kaya, H. (2011). Sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi, 24*, 229-257.

Çelikbaş, A. (2016). S*ürdürülebilirliği temel alan çevre eğitiminin ortaokul öğrencilerinin çevresel davranışlarına ve sürdürülebilir çevre tutumlarına etkisi* (Yayın No. 439283) *[Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi]*. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=CuAZi63rxFYpIP8HKRehA&no=i7zjcBbYXdZS2eP4jR-gtA

Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.

Çetin, D., & Coşkun, M. V. (2017). The validity and reliability study of the values scale for secondary school students (VSS). *Educational Process: International Journal, 6*(1), 85-95.

Değirmenci, M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Kayseri İli Örneği). *Journal of European Education (JEE), 2*(2), 47- 53.

Del Rey, R., Ojeda, M., Mora Merchán, J. A., Nieves Sánchez Díaz, M., Morgado, B., & Lasaga, M. J. (2021). Environmental education: effects on knowledge, attitudes and perceptions, and gender differences. *International Research in Geographical and Environmental Education, 31*(4), 282–303. https://doi.org/10.1080/10382046.2021.1977004

Dong, X., & Zhang, Y. (2023). *On contemporary Chinese legal system.* Springer Nature.

Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(4), 55-72.

Erol, G. H. (2005). *Sınıf öğretmenliği ikinci sınıf öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları* (Yayın No. 196386) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *28*, 91-100.

Eser, A. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin insani değerler düzeyleri ile çevresel tutumları arasındaki ilişki* (Yayın No. 313308) [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Festus, A. (2015). *The what, why and how of environmental education*. Erişim adresi: https://typeset.io/papers/the-what-why-and-how-of-environmentaleducation-11mk03s37f

Gök, E., & Afyon, A. (2015). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevresel tutumları üzerine alan araştırması. *Türk Fen Eğitimi Dergisi, 12*(4), 77-93.

Gökçe N., Kaya E., Aktay S., & Özden M. (2007), İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları. *İlköğretim Online, 6*(3),452-468.

Gümüş, E. (2015). *Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre ortaokul öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyi ile cinsiyet rollerinin incelenmesi* (Yayın No. 381648) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=VUmHcEjHBt6jiuEI61a4jQ&no=oR_ZISHjmuNCxGzEsaWZng

Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, *6*, 4-9.

Hungerford, H. R., & Volk, T. L. (1990). Changing Learner Behavior Through Environmental Education. *The Journal of Environmental Education*, *21*(3), 8–21. https://doi.org/10.1080/00958964.1990.10753743

Kaya, A., Balay, R., & Göçen, A. (2012). Öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin bilme, uygulama ve eğitim ihtiyacı düzeyleri. *International Journal of Human Scinces*, *9*(2), 1303-5134.

Kılıç, S. (2012). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders. 3*(1), 44-46.

Köklü, N., Büyüköztürk, Ş., & Çokluk Bökeoğlu, Ö. (2006). *Sosyal bilimler için istatistik*. Pegem A. Yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2015). *Ortaokul çevre eğitimi dersi öğretim programı*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Fen Bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar).* Ankara.

Nalçacı, A., & Beldağ, A. (2012). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çevre tutumlarının belirlenmesi (Erzurum Örneği). *Doğu Coğrafya Dergisi, 17*(28), 141-154.

Öcal, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, *23*, 333-352.

Özcan, E. (2016). *İlkokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yayın No. 445690) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi], https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen davranışlarının değerlendirilmesi* (Yayın No. 349352) [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi],

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=RbuKrvHRp4yv40lG7bsJ-A&no=Ub-Dd1SZha_FIb3UNzT5mQ

Özmen, D., Çetinkaya Çakmakçı, A., & Nehir, S. (2005). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları, *TSK. Koruyucu Hekimlik Bülteni, 4*(6), 330-344.

Palmer, J. (1998). *Environmental education in the 21st century: Theory, practice, progress and promise*. Routledge.

Polat, S., & Çalışkan, M. (2013). Ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*(2), 2013, 387-404.

Sadık, F., & Çakan, H. (2010). Biyoloji bölümü öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre sorunlarına yönelik tutum düzeyleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19*(1), 351-365.

Sağır, Ş. U., Aslan, O., & Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online, 7*(2), 496-511.

Salih, U., & Zafer, T. (2017). Perceptions of social values among middle school students. *Journal of Education and Practice, 8*(20), 93-100.

Schroeder, H. (2020). The global environmental crisis: A new perspective. *Environmental Science & Policy*, *112*, 1-12.

Soğukpınar, R., & Karışan, D. (2019). Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53, 583-606.

Sönmez, E., & Yerlikaya, Z. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevresel bilgi düzeyleri ve çevreye yönelik tutumları üzerine bir alan araştırması: Kastamonu ili örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 25*(3), 1239-1249.

Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*(2), 99-110.

Şengün, M. (2007). Ahlaki Gelişimin Psiko-Sosyal Dinamikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *23*(23), 201-221. https://doi.org/10.17120/omuifd.23424.

Şenyurt, A., Temel, A. B., & Özkahraman, Ş. (2011). Üniversite öğrencilerinin çevresel konulara duyarlılıklarının incelenmesi. *S.D.Ü. Sağlık Bilimleri Dergisi, 2*(1), 8-15.

Şimşek, H., & Kara, T. (2021). Ortaokulun evrensel ahlaki değerlerine uyma düzeylerinin sınıf ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, *6*(1), 69-83.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson Boston.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB). (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-

Teyfur, E. (2008). İlköğretim öğrencilerinin akademik başarılarının ve çevre kulübü çalışmalarının çevreye yönelik tutumlarına olan etkisi İzmir örneği. *Ege Eğitim Dergisi*, *9*(1), 131-149.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2021). *Türkçe sözlük*. http://sozluk.gov.tr.

Ural, S. N., & Sağlam, H. İ. (2011). İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 9*(22), 161-180.

Yıldırım, Y., & Akpınar, E. (2016). Cinsiyet faktörünün ortaokul 5. ve 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal olgunluk düzeyine etkisi. *International Journal of Field Education, 2*(1), 20-32.

Extended Abstract

Values are abstract concepts that cannot be directly measured but can be observed when they manifest as behaviors (Salih & Zafer, 2017). Therefore, a value is defined as an abstract measure that determines the importance of something, its worth, or the sum of a nation's material and spiritual elements (Turkish Language Association, 2021). Values influence all aspects the real life, including personal lives, social relationships, and economy. The Ministry of National Education has incorporated values education into the curriculum at certain grade levels, aiming to instill scientific, personal, ethical, and social values in individuals. The aim of teaching values is to foster a sense of community and environmental awareness in children from an early age, as individuals' attitudes and sensitivity toward their environment are of great concern to society as a whole. To promote environmental awareness and positive attitudes toward the environment, environmental education programs have been introduced. Environmental education is a process that educates individuals about environmental issues and encourages changes in attitudes toward the environment (Festus, 2015). According to Del Rey et al. (2021), environmental education serves as a tool to promote environmental sustainability and inform individuals about environmental issues. Its goals include developing environmental awareness across all segments of society, cultivating environmentally sensitive individuals, and encouraging active participation in environmental activities (Aydın & Çepni, 2012). Considering the interconnectedness between values and environmental attitudes, this study was conducted to determine the relationship between middle school students' value perceptions and environmental attitudes.

In this study, a survey model was used for the descriptive analysis of value perceptions and environmental attitudes, while a correlational survey model was applied to examine the relationship between these two concepts. Participants were selected using a convenience sampling method and consisted of 475 secondary school students from Elazığ and Kahramanmaraş. To collect data, the "Values Scale for Secondary School Students," developed by Çetin and Coşkun (2017), was used to assess students' perceptions of values, and the "Environmental Education Attitude Scale," developed by Artun and Özsevgeç (2015), was used to measure their attitudes toward environmental education. The reliability of the Values Scale for Secondary School Students was found to be .85, and the reliability of the Environmental Education Attitude Scale was .91. Data obtained from the scales were analyzed using

the “IBM SPSS Statistics 22.0” software package. Tests were conducted to assess the normal distribution of the data, and it was found that both scales followed a normal distribution.

The value perceptions of secondary school students were found to be at a moderate level. No significant difference was observed in value perceptions based on the time spent on the internet variable, while a significant difference was found based on gender, with female students showing higher value perceptions than male students. Value perceptions also varied significantly by grade level. In this sense, 5th and 7th graders demonstrated higher value perceptions compared to 8th graders. No significant difference was found based on the mother's educational level. However, value perceptions differed significantly based on the father's educational level. Students whose fathers were high school graduates showed higher value perceptions than those whose fathers had only completed elementary or middle school. Furthermore, students whose fathers were university graduates had higher value perceptions than those whose fathers were middle school graduates. A significant difference in value perceptions was also observed based on the amount of time spent on the internet. Students who spent 1 hour online had higher value perceptions than those who spent 2, 3, or more than 4 hours. Similarly, students who spent 2 hours online had higher value perceptions than those who spent 3 or more than 4 hours online.

The analysis of secondary school students' attitudes toward environmental education showed that their attitudes were at a moderate level. A significant difference was observed by gender. It was found that female students showed more positive attitudes toward environmental education than male students. Attitudes toward environmental education did not show a significant difference based on grade level. There was a significant difference in attitudes based on the mother’s educational level. Students whose mothers had completed elementary school, high school, or university had higher attitudes toward environmental education compared to those whose mothers had only completed middle school. Similarly, students' attitudes differed significantly based on the father’s educational level. Students whose fathers were high school or university graduates displayed higher environmental education attitudes than those whose fathers had completed only elementary school. The time spent on the internet did not significantly affect students’ attitudes toward environmental education. A relationship was observed between middle school students' value perceptions and their attitudes toward environmental education. This relationship was found to be low, positive, and significant.